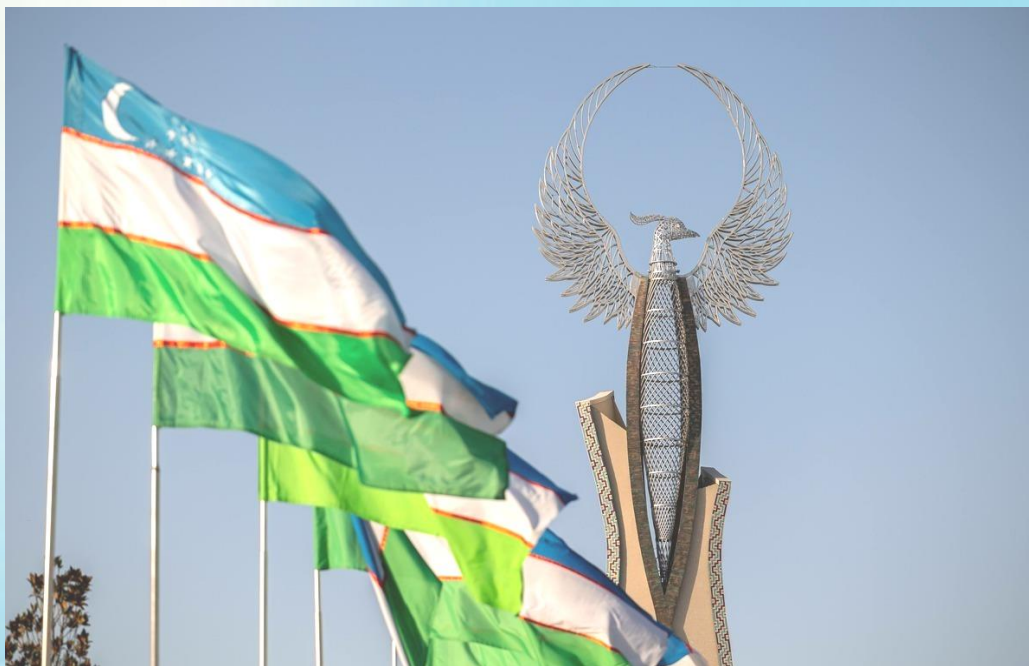

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
XALQ TA’LIMI VAZIRLIGI**

**SAMARQAND VILOYATI PEDAGOGLARNI YANGI
METODIKALARGA O‘RGATISH MILLIY MARKAZI**

**O‘zbekistonning eng yangi tarixini o‘qitish
masalalari**

Samarqand 2022

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
XALQ TA’LIMI VAZIRLIGI**

**SAMARQAND VILOYATI PEDAGOGLARNI YANGI
METODIKALARGA O‘RGATISH MILLIY MARKAZI**

**O‘zbekistonning eng yangi tarixini o‘qitish
masalalari**

*(umumta’lim maktablarining tarix fani o‘qituvchilari
uchun uslubiy ko‘rsatma)*

Samarqand 2022

O‘zbekistonning eng yangi tarixini o‘qitish masalalari. Umumta’lim maktablarining tarix fani o‘qituvchilari uchun uslubiy ko‘rsatma. – Samarqand viloyati PYMO‘MM, 2022-y. 20 bet.

Tuzuvchilar:

G.Tagayev – Samarqand viloyati pedagoglarni yangi metodikalarga o‘rgatish milliy markazi Ijtimoiy va amaliy fanlarni o‘qitish metodikasi kafedrasida o‘qituvchisi.

Mas’ul muharrir:

J.Eshquvatov – Uzluksiz kasbiy ta’limni tashkil etish bo‘limi boshlig‘i.

Taqrizchilar:

R.Salomova – Samarqand shahar 50-umumiy o‘rta ta’lim maktabi tarix fani o‘qituvchisi.

Sh.Jiyanbekova – Samarqand viloyati pedagoglarni yangi metodikalarga o‘rgatish milliy markazi, Ijtimoiy va amaliy fanlarni o‘qitish metodikasi o‘qituvchisi.

Samarqand viloyati pedagoglarni yangi metodikalarga o‘rgatish milliy markazi Ilmiy-metodik kengashining 2022-yil 22-dekabrda bo‘lib o‘tgan yig‘ilishida muhokama etilgan va ____sonli qarori bilan nashrga tavsiya etilgan.

Kirish

Mustaqillik yillarida O‘zbekistonda tarix fani sobiq mustabid tuzum mafkurasidan voz kechish, yangi yondashuvlar bilan bog‘liq o‘zgarishlarga yuz tutdi. Fan taraqqiyoti va ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish O‘zbekiston tarixchilari zimmasiga jahon amaliyoti yutuqlaridan kelib chiqib, tarix fanini yanada yuqori ilmiy-nazariy darajaga olib chiqish hamda yangi ilmiy yo‘nalishlarni o‘zlashtirish kabi vazifalarni yuklamoqda.

Davlatimiz rahbarining 2017-yil 30-iyundagi “O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi huzurida O‘zbekistonning eng yangi tarixi bo‘yicha jamoatchilik kengashi faoliyatini tashkil etish to‘g‘risida”gi qarori kengash ishidagi kamchiliklarni bartaraf etish va uni yangi pog‘onaga ko‘tarish hamda bu boradagi ishlar samaradorligini oshirishga qaratilgan muhim hujjatlardan biridir.

Qarorda Jamoatchilik kengashi oldiga O‘zbekistonning eng yangi tarixini tizimli, haqqoniy va xolis tarzda o‘rganishni tashkil etish, yangi avlod ilmiy va o‘quv-uslubiy adabiyotlarni yaratish hamda mamlakatimizning dunyodagi o‘rni va rolini ko‘rsatishga qaratilgan qator vazifalar qo‘yilgan. Mazkur hujjatda ko‘rsatilgan vazifalarni bir-birini to‘ldiruvchi ikki yo‘l orqali ro‘yobga chiqarish lozim. Birinchi yo‘l – yangi avlod ilmiy va o‘quv adabiyotlarini yaratish. Ikkinchi yo‘l – mavjud bilimlarni yoshlarga targ‘ib etish va o‘qitish.

O‘zbekistonning eng yangi tarixi haqida so‘z yuritilganda, biz uchun, avvalo, mamlakatimizning 1991-yildan keyin bosib o‘tgan tarixiy yo‘li mohiyati va mazmunini anglab yetish muhimdir. Bu jarayon qanday borganligini, mamlakatimiz mustaqillik arafasida va uning dastlabki yillarida qanday muammolarga duch kelganini tushunib yetish muhim. O‘zbek jamiyatida qadimgi davrlardan beri ayrim demokratiya unsurlari: o‘zini o‘zi boshqarishning jamoa shakli, mahalla yig‘inlari, oqsoqollar kengashlari va xalq diplomatiyasi mavjud edi. Biroq hozirgi kunda ushbu institutlar tomonidan an’anaviy funksiyalar bajarilishining o‘zi bilan qanoatlanib bo‘lmaydi. Biz ularning faoliyatini hozirgi davr talablariga mos yangi mazmun bilan to‘ldirishimiz maqsadga muvofiqdir.

O‘zbekistonning eng yangi tarixini o‘rganishning siyosiy va ijtimoiy, ilmiy va amaliy ahamiyati

Mustaqillik yillari ijtimoiy-siyosiy jarayonlarning tezkorligi, voqea va hodisalarning shiddatligi, olam-u odam taqdiriga daxldor bo‘lgan dunyoviy muammolar-u serqirra hayotning barcha jabhalarini qamrab olgan umumiy qarashlarimizdan tortib, eng kichik, eng shaxsiy yumushlarimizgacha bo‘lgan barcha hodisalarni o‘zida mujassam etadi.

Tabiiyki, bunday yalpi yangilanishlar jarayoni ijtimoiy-gumanitar fanlar qatorida tarix fani oldiga ham yangi vazifalar qo‘yadi. Tadqiqotchilar birinchi navbatda xalqimizning mustaqillikka erishish yo‘lidagi asrlar osha olib borgan tinimsiz kurashini, uni qo‘lga kiritish yo‘llari va vositalarini, milliy davlatchilik qurilishiga doir tajribani, mustaqillikni mustahkamlashning siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy va ma’naviy omillarini o‘rganish va milliy g‘oyani yaratish kabi bir qator muhim muammolarni har tomonlama mushohada qilmoqlari lozim.

Mustaqillik davrining xalq, millat va mamlakat taqdiridagi buyuk voqyelik, noyob qadriyat ekanligi xususidagi fikrlarini davom ettirib birinchi Prezidentimiz Islom Karimov “O‘zbekiston mana shunday tahlikali va murakkab vaziyatda qanday maqsadlarni ko‘zda tutib, qanday amaliy chora-tadbirlarni amalga oshirganini, bu harakatlarning ilmiy-tarixiy, mantiqiy va qonuniy zamini va omillari, kerak bo‘lsa, istiqlol o‘zbek xalqiga tuhfa tariqasida berilmagani – bularning barchasi haqida har taraflama chuqur yoritib va isbotlab beradigan izlanish va tahlil bugungi kunda ham o‘zining dolzarbligi va ahamiyatini yo‘qotmaganini qayd etishimiz zarur”, degan talablarni qat’iy qilib qo‘yishi bu boradagi vazifalarni jonlantirishga qaratilgan edi.

Darhaqiqat, tarix xotirasi inson taraqqiyotiga kuchli ta’sir o‘tkazadi, milliy g‘oyaning shakllanishida muhim omil bo‘lib xizmat qiladi. Milliy ong, milliy tafakkur xalq tarixi, uning rivojlanish bosqichlarini nechog‘li o‘rganish, undan saboq chiqarish bilan bog‘liq. Ulug‘ allomalar aytganidek, tarix insonni istiqbolga da’vat etadi, ulkan yaratuvchilikni rag‘batlantiradi. Zotan, uning ulug‘ murabbiylik, tarbiyachilik, yo‘naltiruvchilik qudrati ham xuddi ana shunda.

O‘zbekistonning eng yangi tarixi tarix fanida ana shunday yangi ilmiy yo‘nalishlardan biri bo‘ldi. Bu bevosita milliy mustaqil davlatning tashkil topishi bilan vujudga kelib, zamonaviy tarixiy jarayonlarning rivojini o‘rganish, tahlil qilish, tarixiy tajribani umumlashtirish va bu orqali milliy o‘zlikni anglashga yo‘naltirilgandir.

O‘zbekistonning yangilanish va mustaqil taraqqiyot yo‘lidan ilgarilab borishdagi tarixiy tajribasini tizimli o‘rganish, bu sohadagi ilmiy tadqiqotlarni muvofiqlashtirish, yangicha tafakkur va mushohadaga ega bo‘lgan tarixchi kadrlarni yetishtirish zaruratidan kelib chiqib O‘zR FA Prezidiumining qaroriga asosan 1996 yil mart oyida Tarix instituti tarkibida yangi «O‘zbekistonning mustaqillik davri tarixi» bo‘limi tashkil etildi.

Ushbu bo‘limning mustaqillik davri tarixini tadqiq qilishdagi faoliyati birinchi Prezidentimiz Islom Karimovning respublika tarixchi olimlari va ommaviy axborot vositalari vakillari bilan bo‘lgan uchrashuvi va iyul oyida O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan qabul qilingan “O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Tarix institutining faoliyatini takomillashtirish haqida”gi qaroridan keyin yanada faollashdi.

O‘zbekistonning eng yangi tarixini o‘rganishning nihoyatda dolzarblashuvi munosabati bilan 2012-yil yanvar oyida O‘zbekiston Respublikasi birinchi Prezidentining «O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi huzurida O‘zbekistonning eng yangi tarixi bo‘yicha jamoatchilik kengashini tashkil etish to‘g‘risida»gi qarori qabul qilindi.

Kengashning asosiy vazifalari qatoridan «demokratik huquqiy davlatni, ijtimoiy yo‘naltirilgan bozor iqtisodiyotini, fuqarolik jamiyatining asoslarini shakllantirishda “O‘zbek modeli»ning mohiyati va mazmunini, inson huquqlari hamda erkinliklarini ta’minlash, jamiyatda barqarorlikni, millatlararo va dinlararo totuvlikni saqlash bo‘yicha keng ko‘lamli ishlarni, hozirgi dunyoda O‘zbekistonning roli va o‘rnini chuqur o‘rganish va yaqqol ko‘rsatib berish” ham muhim o‘rin oldi.

Mustaqillik yillarida tarix fani dolzarb muammolarini aniqlash, ilmiy jamoatchilikning bu muammolar yechimini izlashdagi yondoshuvlari va faoliyatini

aks ettirishda ilmiy anjumanlar muhim o‘rin tutdi. Tarix fani nazariy-metodologik asoslarini, tarix tadqiqotlariga yondoshuvlarni yangi davr talablari va mezonlari asosida ishlab chiqish, uning oldida turgan vazifalarni aniqlashda bu muammolar muhokamasiga bag‘ishlab o‘tkazilgan «O‘zbekistonning yangi tarixi: konseptual metodologik muammolar» (1999 y); «Новая история Центральной Азии. Переоценка истории, современнке проблемы и подход» (2004 г.) mavzusidagi respublika va xalqaro ilmiy anjumanlarning ahamiyati katta bo‘ldi. 2013 yil may oyida Respublika Fanlar akademiyasi tomonidan tashkil etilgan «O‘zbekistonning eng yangi tarixini o‘rganishning dolzarb masalalari»ga bag‘ishlangan matbuot anjumanida bajarilgan ishlar sarhisobi ilmiy jamoatchilikka taqdim qilindi, jamiyat rivojining yangi bosqichi ehtiyojlari tarixchilar oldiga jahon tajribasidan kelib chiqib, tarix fanini yangi nazariy-metodologik darajaga ko‘tarish va yangi ilmiy yo‘nalishlarni o‘zlashtirish zarurligi kabi vazifalar qo‘yildi.

O‘zbekiston tarixini o‘rganishning nazariy-metodologik asoslari va uni o‘rganish tamoyillari

Tarixni o‘rganishning muhim nazariy metodologik asoslari bor. Bulardan biri dialektik metod. Insoniyat hayoti, jamiyat taraqqiyoti dialektik jarayondir. Dialektika olam yagona va yaxlit, unda sodir bo‘ladigan hodisalar, voqealar umumiy va o‘zaro bog‘lanishi, uzluksiz harakatda, ziddiyatli taraqqiyotda bo‘ladi, deb ta’lim beradi. Dialektik metodologiya har qanday mamlakat tarixini jahon xalqlari tarixi bilan bog‘liq holda o‘rganishni taqozo etadi. Negaki, har bir xalq tarixi milliylik, o‘ziga xos betakror xususiyatlari bilan jahon tarixi, butun insoniyat taraqqiyoti bilan umumiy bog‘lanishidadir.

Tarixiy voqea, hodisalarni o‘rganish, tahlil etish va yoritishda holislik-haqqoniy, adolatli yondoshuv muhim metodologik qoidadir. Xolislik qoidasini tarixiy voqea, hodisalarni o‘rganayotganda ular bilan bog‘liq bo‘lgan barcha faktlarning hech bir istisnosiz butun majmui bilan birga olib tekshirishni, aniq haqqoniy dalillarga asoslanishini talab qiladi.

Tarixni o'rganishda tarixiylik metodologiyasi muhim ahamiyatga ega. Tarixiylik qoidasi voqea-hodisalarni o'z davrining aniq tarixiy sharoitidan kelib chiqqan holda o'rganishni taqozo etadi. Voqea - hodisalarni o'rganishda tarixiy bog'lanish, tarixiy rivojlanish jarayoniga e'tibor qilmoq zarur. Har bir hodisa qanday tarixiy sharoitda, muhitda bo'lganligini bu hodisa o'z taraqqiyotida qanday asosiy bosqichlarni o'tganligini, keyinchalik u qanday bo'lib qolganligini bilish tarixiylik qoidasining asosiy talabidir. Masalan, bironta davlat faoliyatiga tarixiylik nuqtai nazaridan turib baho bermoqchi bo'lsak, birinchidan, u qachon, qanday tarixiy sharoitda paydo bo'ldi, ikkinchidan u o'z taraqqiyotida qanday bosqinchilarni bosib o'tdi, uchinchidan, u hali ham mavjudmi?, hozir qay ahvolda, qanday bo'lib qoldi?, degan savollarga aniq javob berishi zarur bo'ladi.

Tarixiylik metodologiyasi xalqning o'tmishini, hozirgi zamon va kelajagini yagona tabiiy jarayon deb, o'tmish hozirgi zamoni tayyorlaydi, hozirgi zamon kelajakni yaratadi degan taraqqiyot qonuni asosida qaraydi. Insoniyat ana shunday umumiy yo'ldan borayotgan ekan, porloq hayot, turmush qurmoqchi bo'lgan avlod tarix fani orqali o'z o'tmishini yaxshi bilmog'i lozim. O'tmishni, ajdodlarimiz tarixini qanchalik yaxshi bilsak, anglab yetsak, hozirgi zamoni, mustaqilligimiz mazmunini shunchalik mukammal tushunamiz, kelajakni to'g'ri tasavvur etamiz. Shuningdek, hozirgi zamoni bugungi avlodning bunyodkorlik faoliyatini to'g'ri idrok etish o'tmishni, tariximizni chuqur anglashga ko'maklashadi.

Ijtimoiy yondoshuv printsipli davlat arboblarning, siyosiy kuchlar, partiyalar, turli uyushmalar, ular yo'l boshchilarining tarixiy taraqqiyot darajasiga ko'rsatgan ijobiy yoki salbiy ta'sirini, jamiyatni u yoki bu yo'ldan rivojlanishidagi rolini bilib olishda muhim ahamiyatga egadir.

Mamlakatimiz tarixini o'rganishda milliy qadriyatlar, an'analari va urf-odatlar, islom dini tarixi, odamlarning diniy e'tiqodlari, diniy ta'limotlar va ularning asoschilari faoliyatini tahlil qilishga, yoritishga sivilizatsion munosabatda bo'lib, ularni hurmatlash, e'zozlash nuqtai nazaridan yondoshmoq kerak. Xalqning necha ming yillar davomida yaratgan ma'naviy madaniyatini, axloqi, mezonlarini ikkiga - ekspluatatorlik madaniyati va axloqi hamda ekspluatatsiya madaniyati va ahloqqa

bo'lish va birinchisini qoralashdan iborat lenincha yo'riqnomaning naqadar zararli ekanligini ko'rsatadi. Ma'naviy merosga bunday yondoshuv ma'naviy qashshoqlashuvga, milliy qadriyatlarining, urf-odatlarining oyoq osti qilinishiga, ko'pgina olimlar, ma'rifatparvar, ruhoniylarning badnom qilinishiga olib kelganligini hech qachon unutmaslik kerak. Tarixni o'rganishda yuqoridagi metodologik qoidalar bilan bir qatorda faktlarni taqqoslash, mantiqiy-qiyosiy xulosalar chiqarish, davrlashtirish, sotsiologik tadqiqotlar o'tkazish, statistik, matematik va boshqa usullardan ham foydalaniladi.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "O'zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi tarix instituti faoliyatini takomillashtirish to'g'irisida"gi 1998 yil 27 iyulda e'lon qilingan qarori Respublikamizda tarix fanining qaytadan tiklanishi va rivojlanishida tarixiy voqea bo'ldi.

Qarorda Vatanimizda tarix fanining rivojlanishini ta'minlaydigan ishlarni tashkiliy jihatdan qayta qurish, texnikaviy jihozlash, kadrlar tayyorlash kabi masalalarni moliyaviy chora-tadbirlari belgilangan. Bu chora-tadbirlar, asosan, bir narsaga - "O'zbek xalqi va uning davlatchiligi haqqoniy tarixini o'rganish, mamlakatimiz va chet ellarda mavjud tarixiy manbalar tahlili asosida olingan ilmiy natijalarning jahon miqyosidagi e'tirofiga erishish, ularga tayangan holda ilmiy, ilmiy-ommabop asarlar, darsliklar, turli adabiyotlar yaratish va mazkur bilimlarni keng yoyish hamda tarix sohasida yuqori malakali kadrlar tayyorlash"ni ta'minlash va bu ishda Fanlar Akademiyasi Tarix instituti faoliyatining bosh maqsadi bo'lishi kerak, deb ko'rsatilgan.

O'zbekistonning eng yangi tarixi haqida so'z yuritilganda, biz uchun, avvalo, mamlakatimizning 1991-yildan keyin bosib o'tgan tarixiy yo'li mohiyati va mazmunini anglab yetish muhimdir. Bu jarayon qanday borganligini, mamlakatimiz mustaqillik arafasida va uning dastlabki yillarida qanday muammolarga duch kelganini tushunib yetish muhim. O'zbek jamiyatida qadimgi davrlardan beri ayrim demokratiya unsurlari: o'zini o'zi boshqarishning jamoa shakli, mahalla yig'inlari, oqsoqollar kengashlari va xalq diplomatiyasi mavjud edi. Biroq hozirgi kunda ushbu institutlar tomonidan an'anaviy funksiyalar bajarilishining o'zi bilan qanoatlanib bo'lmaydi. Biz

ularning faoliyatini hozirgi davr talablariga mos yangi mazmun bilan to'ldirishimiz maqsadga muvofiqdir.

O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Tarix instituti mamlakat milliy davlatchiligining vujudga kelishi va taraqqiy topishining eng yangi tarixini o'rganish, ilmiy, ilmiy-ommabop, o'quv-metodik, ma'rifiy adabiyotlarni tayyorlash va chop etish borasidagi yetakchi ilmiy-tadqiqot muassasalaridan biri. Institutda O'zbekiston eng yangi tarixining turli jabhalarini tadqiq etuvchi "Yangi va eng yangi tarix", "Etnologiya va antropologiya", "Tarixshunoslik va manbashunoslik" bo'limlari faoliyat ko'rsatmoqda. Bu yerda eng yangi tarixni o'rganishda tarix, xalqaro munosabatlar nazariyasi, sotsiologiya, antropologiya, etnologiya, falsafa, iqtisodiy nazariya, siyosiy muammolarni qamrab olgan yangi fanlararo yondashuvlar tahlili amalga oshirilmoqda. Yana ahamiyatli jihati, institutning olti nafar yetakchi olimi Jamoatchilik kengashi a'zosi hamdir.

Olimlar tomonidan "Buyuk va muqaddas, mustaqil diyor", "O'zbekistonning eng yangi tarixi: nazariy-metodologik asoslari, o'rganish tajribasi, manba va uslublar", "O'zbekiston yoshlari ijtimoiy-madaniy islohotlar jarayonida", "O'zbekistonning eng yangi tarixidan lavhalar", "Farg'ona vodiysi shaharlarida iqtisodiy transformatsiya jarayonlari (1991-1996-yillar)" kabi qator to'plam va monografiyalarning nashr etilishi O'zbekistonning eng yangi tarixiga oid amalga oshirilgan qator ilmiy-tadqiqot loyihalar natijasi, deyish mumkin.

Institutda xorij davlatlari bilan hamkorlikda ishlash yanada takomillashib borayotir. Bugun "Yangi va eng yangi tarix" bo'limi xodimlarining ilmiy ishlanmalarini chet elda nashr etilgan yigirmadan ortiq monografiyada o'qish imkonimiz bor ekanligi quvonarli. Bundan tashqari, Rossiya, Germaniya, Yaponiya, AQSh, Belgiya, Buyuk Britaniya, Xitoy, Hindiston, Shveytsariya, Shvetsiya, Gollandiya, Qozog'iston, Qirg'iziston, Turkmaniston kabi davlatlar ilmiy nashrlarida yuzdan ortiq maqola chop etilgan. Bo'lim xodimlari eng yangi tarixning dolzarb masalalariga bag'ishlangan va jahonning turli mamlakatlarida o'tkazilgan o'nlab nufuzli xalqaro konferensiyalarda faol qatnashib kelmoqda.

Bugungi kun talab va ehtiyojlari asosida institut xodimlari va yetakchi malakali mutaxassislar tomonidan tayyorlangan “O‘zbekiston Respublikasining eng yangi tarixi” darsligi chop etilish arafasida. Jamoamiz O‘zbekiston tarixi davlat muzeyi, “Qatag‘on qurbonlari xotirasi” muzeyi, O‘zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari davlat muzeyi bilan hamkorlikda ishlab, ularga doimiy amaliy ko‘mak berib kelmoqda. Shu bilan birga, institutimizning xorijiy mamlakatlar ilmiy markazlari bilan hamkorligi yanada mustahkamlanib borayotir.

Bu kabi sa’y-harakatlar albatta e’tiborli. Lekin shu kungacha O‘zbekistonning eng yangi tarixini o‘rganish chuqur va har tomonlama tadqiq etilgan emas. Jamoatchilik kengashi zimmasiga yuklatilgan vazifalar to‘laqonli bajarilmaganligi sababli ilmfanning ta’lim va boshqa ijtimoiy sohalar bilan integratsiyasi mexanizmlari yetarli darajada faollashmadi. Kengashning ishchi organi – O‘zbekistonning eng yangi tarixi masalalari bo‘yicha Muvofiqlashtiruvchi-metodik markaz cheklangan imkoniyatlari sabab bu davr bo‘yicha mavjud adabiyotlarni qayta ko‘rib chiqishni talab darajasida amalga oshirmadi. Ayniqsa, O‘zbekiston tarixi bo‘yicha zamonaviy chet el ilmiy va o‘quv adabiyotlarini o‘rganish va tahlil etish mohiyat jihatidan qoniqtirmaydi.

Ana shunday bir paytda davlatimiz rahbarining O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi huzurida O‘zbekistonning eng yangi tarixi bo‘yicha jamoatchilik kengashi faoliyatini tashkil etish to‘g‘risidagi qarori kengash va tarixchilarga muhim yo‘riqnomalarni belgilab berdi. Institut olimlari va kengashning faoliyatini qayta ko‘rib chiqish, tariximizni mufassal ifoda etadigan tadqiqotlar, kitoblar, monografiya va darsliklar yaratish masalasini tez va sifatli hal etmoq talabini qo‘ymoqda.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev asarlarida tarix fanini o‘qitishning konseptual masalalari

Mustaqillik yillarida O‘zbekistonda tarix fani sobiq mustabid tuzum mafkurasidan voz kechish, yangi yondashuvlar bilan bog‘liq o‘zgarishlarga yuz tutdi. Fan taraqqiyoti va ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish O‘zbekiston tarixchilari zimmasiga jahon amaliyoti yutuqlaridan kelib chiqib, tarix fanini yanada yuqori ilmiy-nazariy

darajaga olib chiqish hamda yangi ilmiy yo‘nalishlarni o‘zlashtirish kabi vazifalarni yuklamoqda.

Davlatimiz rahbarining 2017-yil 30-iyundagi “O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi huzurida O‘zbekistonning eng yangi tarixi bo‘yicha jamoatchilik kengashi faoliyatini tashkil etish to‘g‘risida”gi qarori kengash ishidagi kamchiliklarni bartaraf etish va uni yangi pog‘onaga ko‘tarish hamda bu boradagi ishlar samaradorligini oshirishga qaratilgan muhim hujjatlardan biridir.

Qarorda Jamoatchilik kengashi oldiga O‘zbekistonning eng yangi tarixini tizimli, haqqoniy va xolis tarzda o‘rganishni tashkil etish, yangi avlod ilmiy va o‘quv-uslubiy adabiyotlarni yaratish hamda mamlakatimizning dunyodagi o‘rni va rolini ko‘rsatishga qaratilgan qator vazifalar qo‘yilgan. Mazkur hujjatda ko‘rsatilgan vazifalarni bir-birini to‘ldiruvchi ikki yo‘l orqali ro‘yobga chiqarish lozim. Birinchi yo‘l – yangi avlod ilmiy va o‘quv adabiyotlarini yaratish. Ikkinchi yo‘l – mavjud bilimlarni yoshlarga targ‘ib etish va o‘qitish.

Rivojlangan demokratik davlatlarda siyosiy partiyalar fuqarolik jamiyatining eng muhim institutlaridan birini tashkil etadi. Mamlakatimiz Birinchi Prezidenti Islom Karimov fuqarolarning davlat va jamiyatni boshqarishda keng ishtirok etishini ta‘minlovchi siyosiy institutlarning xilma-xilligiga asoslangan yangi demokratik tizim negizlarini shakllantirish zarurligiga alohida e‘tibor qaratgan.

Sobiq tuzum davrida davlat va yakkapartiyaviylik tizimi shaxs ustidan yalpi hukmronligini o‘rnatgan edi. Fuqaroning huquqiy himoyalanmagani, boshqaruvning ma‘muriy-buyruqbozlik usullari, har qanday muqobil fikrlashning tazyiq ostiga olinishi ko‘p odamlarda chorasizlik tuyg‘usini uyg‘otib, real hayotdan uzoqlashish istagini oshirdi. “Siyosiy autsayderlar” deb ataluvchi kishilar sonining o‘sishi, jamiyatda ijtimoiy pessimizm va boqimandalikning kuchayishiga sabab bo‘ldi.

O‘zbekistonning eng yangi tarixini o‘rganishda yuqorida ta‘kidlab o‘tilgan vazifalar qatorida jamiyatni ijtimoiy-iqtisodiy isloh qilishdagi o‘zbek modelining konseptual asoslarini idrok etish, davlatimizning global va mintaqaviy integratsiya jarayonlarida ishtiroki bilan bog‘liq masalalarning to‘g‘ri va haqqoniy tahlilini xalqimiz va kelajak avlodga yetkazish burchimizdir.

Mazkur qarorda belgilanganidek, institut va kengash a'zolari qator rejalar, amalga oshirilishi zarur bo'lgan masalalarga jiddiy kirishgan. Unda siyosat, iqtisod, madaniyat, ijtimoiy hayotning barcha sohalarida sodir bo'layotgan voqealar asosida O'zbekistonning eng yangi tarixini o'rganish bo'yicha kompleks yondashuvni ta'minlash inobatga olingan. Ushbu vazifalarning ilmiy idrok etilishi va hal qilinishi muayyan darajada tarix fani mavjud tushuncha-metodologik arsenalining tanqidiy tahlili va tegishli tarzda O'zbekistonning eng yangi tarixiga oid turli voqealarni tadqiq etish bilan shug'ullanayotgan barcha ilmiy yo'nalishlarning nazariy salohiyati yangilanishi bilan bog'liqdir.

Umuman olganda, O'zbekistonning eng yangi tarixini o'rganish va uni o'qitishning dolzarb muammolari bo'yicha keng munozaralarning zaruratini chuqur anglagan holda olimlar, pedagog xodimlar va maorifning boshqa vakillarini tarix ilmi va fani masalalarini keng ommaga yetkazish hamda matbuotda faol muhokama qilish zarur. Jamiyatimiz, ayniqsa, yosh avlod ona Vatanimizning yaqin o'tmishini tushunishga, murakkab, jo'shqin va jadal sur'atlar bilan davom etayotgan mamlakatimiz mustaqilligining tarix solnomasini tizimli o'rganishga, uni to'laqonli anglab yetishga katta ehtiyoj sezmoqda. Mazkur sharaflil ijtimoiy vazifani amalga oshirish esa o'zbek tarixchilarining ilmiy va fuqarolik burchidir.

Markaziy osiyo: yagona tarix va umumiy kelajak, barqaror rivojlanish va taraqqiyot yo'lidagi hamkorlik

Bizning mintaqamiz xalqlarini ming yillik qardoshlik va yaxshi qo'shnichilik rishtalari bog'lab turadi. Bizni tarix, din, umumiy madaniyat va an'analar birlashtiradi.

Yevroosiyoning "yuragi"da joylashgan mintaqamiz Yevropa va Yaqin Sharq, Janubiy va Sharqiy Osiyoni bog'lovchi ko'prik bo'lib, Rossiya va Xitoy singari yirik davlatlar bilan chegaradoshdir.

Mintaqamiz tabiiy resurslarga boy, bu yerda ko'plab mamlakatlar va butun mintaqalar rivojiga sezilarli darajada ta'sir ko'rsatgan noyob madaniyat va taraqqiyot salohiyati mavjud.

Ayni paytda Markaziy Osiyoda qudratli davlatlarning manfaatlari kesishmoqda, beqarorlik va qarama-qarshilik o‘choqlariga tutash bo‘lgan ushbu mintaqa yaqin va uzoq xorijda ro‘y berayotgan barcha salbiy jarayonlar ta‘sirini his etmoqda.

Tabiiy savol tug‘iladi: mintaqada vaziyat qanday rivojlanadi?

Bu yerda qanday kuch ustun keladi – nizo va qarama-qarshiliklarmi yoki hamkorlik va taraqqiyotmi?

Umumiy aholisi 70 milliondan ortiq bo‘lgan mintaqamizning kelajagi bugungi kunda Markaziy Osiyoning har bir davlati tomonidan barpo etilmoqda.

Bizning qat‘iy ishonchimizga ko‘ra, amaliy hamkorlikka tayyorlik va unga astoydil intilish, shuningdek, barcha Markaziy Osiyo mamlakatlarining umumiy kelajak uchun mas‘uliyatni his etishi mintaqaning barqaror rivojlanishi va farovonligining mustahkam poydevori va kafolatidir.

Xavfsizlikka tahdidlarni “o‘ziniki va o‘zgalarniki” deb ajratishdan voz kechish, “yaxlit xavfsizlik” tamoyiliga amalda rioya qilish zarur, degan qat‘iy fikrdamiz.

Birlashgan Millatlar Tashkiloti mintaqaviy xavfsizlik muammosini, avvalo, preventiv diplomatiya usullaridan foydalangan holda hal qilishda muhim o‘rin tutishi lozim.

Shuningdek, MDH, SHHT, YEXHT va boshqa nufuzli xalqaro hamda mintaqaviy tuzilmalar mexanizmlari doirasida o‘zaro hamkorlikni mustahkamlash zarur.

Bugungi kunda Markaziy Osiyoda barqaror va izchil taraqqiyotning istiqbollari qo‘shni Afg‘onistonda tinchlik o‘rnatish bilan chambarchas bog‘liqdir.

Ma‘naviy-ma‘rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirishda tarix fanining ahamiyati

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev raisligida 2021-yil 19-yanvar kuni ma‘naviy-ma‘rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirish, bu borada

davlat va jamoat tashkilotlarining hamkorligini kuchaytirish masalalari bo'yicha video selektor yig'ilishida bir qator vazifalarni qo'ydi.

Jahon tarixiga nazar solsak, har bir xalq avvalo ma'naviy birlashuvi, milliy g'oyasi bilan yuksalgan. Bugun yangi hayot qurish, rivojlangan davlatlar qatoriga chiqish yo'lidan borayotgan mamlakatimizda ham milliy g'oya masalasi juda muhim ahamiyatga ega.

So'nggi yillarda bu borada qator qarorlar qabul qilindi. Respublika ma'naviyat va ma'rifat kengashi raisi Prezident ekani belgilab qo'yildi. Kengashning hududiy bo'limlariga mas'ullik hokimlar zimmasiga yuklatildi. Bu o'zgarish ma'naviy-ma'rifiy ishlarni davlatimiz siyosatida yanada yuksak o'ringa ko'tardi.

Ma'lumki, bugun dunyoda keskin kurash va raqobat hukm surmoqda, manfaatlar to'qnashuvi kuchaymoqda. Globallashuv jarayonlari insoniyat uchun beqiyos yangi imkoniyatlar bilan birga kutilmagan muammolarni ham keltirib chiqarmoqda. Milliy o'zlik va ma'naviy qadriyatlarga qarshi tahdid va xatarlar tobora ortmoqda. Faqat o'zini o'ylash, mehnatga, oilaga yengil qarash, iste'molchilik kayfiyati turli yo'llar bilan odamlar, ayniqsa, yoshlar ongiga ustamonlik bilan singdirilyapti.

Terrorizm, ekstremizm, transmilliy va kiber-jinoyatchilik, odam savdosi, narkotrafik kabi tahdidlar xavfi oshib bormoqda. Ba'zi hududlarda atayin beqarorlik yuzaga keltirilib, norozilik kayfiyati avj oldirilmoqda.

Bunday tahlikali vaziyatda hushyor va ogoh bo'lib, xalqimizning tinchligi, mamlakatimiz manfaatlarini o'ylab yashash zarur.

Davlatimiz rahbari loqaydlik va beparvolik eng katta xavf ekanini, bugun uchrayotgan ijtimoiy muammolarni kamaytirish uchun nuroniylar tarbiyasi, jamoatchilik nazorati yetishmayotganini ta'kidladi.

Yig'ilishda qayd etilganidek, ijtimoiy-ma'naviy muhitni ilmiy asosda tahlil qilishni davrning o'zi talab etmoqda. Jamiyatimizda ma'naviy-ma'rifiy ishlar shunday asosda yo'lga qo'yilmagani uchun ham kutilgan natijani bermayapti.

Shuning uchun Respublika Ma'naviyat va ma'rifat markazi ishini tanqidiy o'rganib chiqib, faoliyatini tubdan takomillashtirish zarurligi aytili.

Prezidentimiz ushbu markazning “Ma’naviyat targ‘ibotchisi” o‘quv muassasasi negizida Ijtimoiy-ma’naviy tadqiqotlar institutini tashkil etish taklifini bildirdi.

Yig‘ilishda ma’naviy-ma’rifiy ishlarni sifat va mazmun jihatidan yangi bosqichga ko‘tarish chora-tadbirlari belgilandi.

Ma’lumki, hozirgi paytda ma’naviyat targ‘iboti bilan o‘nlab tashkilotlar shug‘ullanadi. Lekin, ularning faoliyati aniq muvofiqlashtirilmayotgani, yagona tizimga birlashmagani sababli bir-birini takrorlash holatlari kuzatilmoqda.

Bundan buyon Respublika Ma’naviyat va ma’rifat markazi barcha hududiy kengashlarning, vazirlik, idora va tashkilotlarning ma’naviy-ma’rifiy faoliyatini muvofiqlashtirib borishi belgilandi.

Markaz va uning tizimidagi tashkilotlarning moddiy-texnik ta’minoti keskin kuchaytiriladi. Uning faoliyati ilmiy tadqiqot va targ‘ibot-tashviqot yo‘nalishlarida qayta tashkil qilinadi.

Tarbiyada tanaffus bo‘lmaydi, deydi xalqimiz. Lekin, ma’naviy-ma’rifiy ishlardagi uzviylik hozircha bunday emas. Bu borada bog‘cha, maktab, oliy ta’lim, mahalla – har biri alohida ish olib boryapti.

Shu bois ma’naviy-ma’rifiy ishlarning yagona tizimini yaratish, xususan, o‘g‘il-qizlarni bolaligidanoq bilimli va fazilatli etib tarbiyalash, buning uchun maktabgacha ta’lim muassasalariga metodik yordam ko‘rsatish muhimligi ta’kidlandi.

Shuningdek, maktablar, o‘rta maxsus va oliy ta’lim dargohlarida ma’naviy-ma’rifiy ishlar samaradorligini oshirish bo‘yicha ko‘rsatmalar berildi. Barcha oliygoh va ularning filiallarida mavjud shtat birliklari doirasida yoshlar masalalari va ma’naviy-ma’rifiy ishlar bo‘yicha prorektor lavozimi joriy etilishi aytiladi.

Mahallalarda ijtimoiy-ma’naviy muhit barqarorligini ta’minlash masalalariga alohida e’tibor qaratildi. “Bir ziyoli – bir mahallaga ma’naviy homiy” tamoyili asosida har bir mahallaga professor-o‘qituvchi va taniqli ziyolilar birlashtirilishi ma’lum qilindi. Shuningdek, Toshkent shahar nuroniylarining tarbiyasi og‘ir, ishsiz yoshlarga ko‘maklashish bo‘yicha tashabbusi qo‘llab-quvvatlandi.

Hududlar markazida namunaviy loyiha asosida ma'naviyat va ma'rifat maskanlarini barpo etish, mahalliy byudjetlar hisobidan sohaga qo'shimcha shtatlar ajratish bo'yicha ko'rsatma berildi.

Toshkent shahridagi "G'alaba bog'i" majmuasini xalqimiz, ayniqsa, yoshlar uchun harbiy tarix va ajdodlarimiz qahramonligini o'rganish bo'yicha ilmiy markazga aylantirish taklifi bildirildi.

Mutasaddilarga O'zbekistonda tarix fanini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini ishlab chiqish vazifasi qo'yildi.

O'zbek tilining davlat tili maqomini kuchaytirish, yurtimizda va xorijda uni o'rganish bo'yicha zamonaviy texnologiyalarni joriy etish yuzasidan ko'rsatma berildi.

Bugun hayot yangicha fikrlash va ishlash, milliy "aql markazlari"mizni shakllantirishni talab etmoqda. Afsuski, atrofimizdagi barcha siyosiy-ijtimoiy jarayonlarni chuqur tushunib, ta'sirchan tilda yetkazib beradigan tahlilchi va ekspertlarimiz juda kam. Bunday vaziyatda jamiyatimizni ma'naviy tahdidlardan himoya qilish borasidagi ilmiy-amaliy tadqiqotlarni tubdan qayta ko'rib chiqish zarur. Shu ma'noda, Ma'naviyat va ma'rifat, "Taraqqiyot strategiyasi", Islom sivilizatsiyasi markazlari, ijtimoiy-gumanitar yo'nalishdagi tadqiqot institutlari haqiqiy "aql markazlari"ga aylanishi kerakligi ta'kidlandi.

Milliy g'oya targ'iboti, ma'naviy-ma'rifiy ishlar samaradorligini oshirish, jamiyatda adabiyot va kitobxonlikni yanada rivojlantirish maqsadida "Ijod" jamoat fondi negizida Ma'naviyat va ijodni qo'llab-quvvatlash fondi tashkil etilishi qayd etildi.

Xulosa

Tarix xalqning xotirasi, Vatanimizning va jahon xalqlarining o'tmishi, avlodlar sevib, e'zozlab, o'rganib, o'rnak va saboq oladigan hayot maktabidir. Tarixiy o'tmishsiz biror bir xalqning buguni bo'lmaganidek kelajagi ham bo'lmaydi. Tarix odamlarni o'ylantiradi, bo'lib o'tgan tarixiy voqea va hodisalarni farqlash, tahlil qilish va ulardan amaliy hayot xulosalarini chiqarish asosida dasturiy harakatlar yo'llanmasini belgilashga yordam beradi.

Insoniyat tarixida XX asrning so'nggi choragi va – XXI asr boshi ijtimoiy-siyosiy o'zgarishlarning yangi pallasini boshlab berib, O'zbekistonning milliy davlat mustaqilligini qo'lga kiritishi aynan shu davrga to'g'ri keldi. Bu holat tarix fanida ham tub o'zgarishlarni, nazariy va metodologik yangilanishni, bir so'z bilan aytganda mustaqil O'zbekiston nufuziga munosib bo'lishni taqozo qildi. Mustaqillik yillarida tarix fani arsenali yangilanib, o'zgardi. Tarix fanida kechgan chuqur ichki transformatsiya jarayoni fanning nazariy-metodologik, konseptual, mazmuniy, strukturaviy o'zgarishlarida aks etdi.

Yangi ijtimoiy impulslar ta'sirida ko'pgina mavzular yangicha mushohada qilina boshladi. Haqqoniy talqini va tahliliga muhtoj bo'lgan mavzular tarixchilar diqqat markazidan joy oldi va bugungi kunga qadar ba'zi konseptual jihatlari haqida qat'iy bir xulosaga kelishda bu jarayon davom etmoqda. Sovet davrida o'rganish ta'qiqlangan, noto'g'ri talqin etilgan mavzular ilmiy xolislik asosida - milliy mustaqillik nuqtai nazaridan qaytadan o'rganildi. Tarixiy tadqiqotlar diapazoni kengayib, yangi ilmiy yo'nalishlar vujudga keldi.

Mazkur uslubiy qo'rsatma tarix fani o'qituvchilari uchun fanning mazmunini ilmiy-nazariy va amaliy jihatlarni o'zlashtirish, maktabda tarix fanini o'qitish samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Мирзиёев Ш. Миллий тараққиёт йўлимизни қатъият билан давом эттириб, янги босқичга кўтарамиз. Том. I. – Т.: “Ўзбекистон”, 2018.
2. Мирзиёев Ш.М. Халқимизнинг розилиги бизнинг фаолиятимизга берилган энг олий баҳодир. – Т.: “Ўзбекистон” 2018. – Б. 467.
3. Мирзиёев Ш.М. Миллий тикланишдан – миллий юксалиш сари. – Т.: “Ўзбекистон”, 4-жилд, 2020. – Б.150-151.
4. Мирзиёев Ш.М. Янги Ўзбекистон стратегияси. – Т.: “O‘zbekiston”, 2021.
5. Каримов И.А. Юксак маънавият енгилмас куч. – Т.: Маънавият, 2008.
6. Каримов И.А. Тарихий хотирасиз келажак йўқ. // Биз келажакимизни ўз қўлимиз билан қурамиз. – Т.: “Ўзбекистон”, 1999. Т.7. – Б. 410.
7. Каримов. И.А. Миллий истиқлол мафкураси - халқ эътиқоди ва буюк келажакка ишончдир. // Озод ва обод Ватан, эркин ва фаровон ҳаёт-пировард мақсадимиз. – Т.: “Ўзбекистон”, 2000. Т.8. – Б.528.
8. O‘zbekistonning yangi tarixi. 3-kitob. Mustaqil O‘zbekiston tarixi. Т., «Sharq», 2000. 496-552 b.
9. Ахмедов Б.А.. Ўзбекистон тарихи манбалари. Т., 2001.
10. Usmonov K., Sodiqov M va b. O‘zbekiston qaramlik va mustaqillik yillarida. Т., «O‘qituvchi», 1996.
11. Sagdullayev va boshqalar. O‘zbekiston tarixi:davlat va jamiyat taraqqiyoti. Т., 2000.
12. Sagdiyev A., Fuzailova G., Hasanova M. Tarix o‘qitish metodikasi. - Т.: TDPU, 2008.

Elektron ta’lim resurslari:

1. O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi: www.edu.uz.
2. O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi vazirligi: www.uzedu.uz.
3. Ijtimoiy axborot ta’lim portali: www.ziyonet.uz.
4. <https://www.lex.uz> – O‘zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma’lumotlari Milliy bazasi.
5. <http://www.rtm.uz> - Respublika ta’lim markazi sayti.

MUNDARIJA

Kirish.....	3
O‘zbekistonning eng yangi tarixini o‘rganishning siyosiy va ijtimoiy, ilmiy va amaliy ahamiyati.....	4-6
O‘zbekiston tarixini o‘rganishning nazariy-metodologik asoslari va uni o‘rganish tamoyillari.....	6-10
O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev asarlarida tarix fanini o‘qitishning konseptual masalalari.....	10-12
Markaziy osiyo: yagona tarix va umumiy kelajak, barqaror rivojlanish va taraqqiyot yo‘lidagi hamkorlik.....	12-13
Ma’naviy-ma’rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirishda tarix fanining ahamiyati.....	13-16
Xulosa.....	17
Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati.....	18

TAGAYEV GANISHER XASANOVICH

**O‘zbekistonning eng yangi tarixini o‘qitish
masalalari**

Terishga berildi:_____

Bosishga ruxsat etildi:_____

Ofset bosma qog‘ozi. Qog‘oz bichimi 60x80 1/16

«Times» garniturası. Ofset bosma usuli.

1,25 bosma taboq.

Adadi: 50 nusxa.

Buyurtma №_____

Samarqand viloyati pedagoglarni yangi metodikalarga

o‘rgatish milliy markazi bosmaxonasida chop etildi.

Samarqand shahar, X.Obidinov ko‘chasi 7-uy.